

Цивільне право і цивільний процес;
сімейне право; міжнародне приватне право

УДК 347.9

Тимошевська Ірина Петрівна

*кандидат юридичних наук, асистент кафедри цивільного процесу
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого*

Тимошевская Ирина Петровна

*кандидат юридических наук, ассистент кафедры гражданского процесса
Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого*

Tymoshevska Iryna

*PhD in Law, Assistant of the Department of Civil Procedure
Yaroslav Mudryi National Law University*

Блинова Дар'я Віталіївна

*студентка
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Блинова Дарья Витальевна

*студентка
Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого*

Blinova Darya

*Student of the
Yaroslav Mudryi National Law University*

Кривний Владислав Євгенович

*студент
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Кривной Владислав Евгеньевич

*студент
Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого*

Krivnoy Vladyslav

Student of the

Yaroslav Mudryi National Law University

**ЦИВІЛЬНА ЮРИСДИКЦІЯ КРІЗЬ ПРИЗМУ ПРАКТИКИ
ВЕРХОВНОГО СУДУ
ГРАЖДАНСКАЯ ЮРИСДИКЦІЯ СКВОЗЬ ПРИЗМУ ПРАКТИКИ
ВЕРХОВНОГО СУДА
CIVIL JURISDICTION THROUGH THE PRISM OF THE PRACTICE
OF THE SUPREME COURT**

Анотація. У статті досліджується цивільна юрисдикція з огляду судової практики Верховного Суду України, висвітлена відповідна проблематика з цих питань, проаналізовано підходи суду щодо її вирішення.

Стаття вказує на саме поняття цивільної юрисдикції відповідно до норм цивільно-процесуального законодавства й аналізує спосіб розмежування юрисдикції саме цього виду з іншими. Вказано на проблеми, що виникають на практиці й відповідно на негативні наслідки, що породжують труднощі, пов'язані з вирішенням юрисдикційності спорів. Так, зокрема, вказано на порушення принципу правової визначеності, й вказано на роль суду у вирішенні проблем юрисдикційності та забезпеченні єдності національного законодавства.

Наведена статистика, пов'язана з частотою звернень до Верховного Суду з питань, пов'язаних з проблематикою визначення юрисдикційності. Проаналізовано підходи та спосіб вирішення таких правових проблем, особливості критеріїв розмежування юрисдикційності.

Проаналізовано також повністю зміст саме цивільної юрисдикції, визначено проблеми, які перешкоджають судам місцевих інстанцій вірно

визначити юрисдикцію того чи іншого спору, вказано на проблеми, які є результатом таких помилок. Наведено конкретні приклади в залежності від виду і роду правової проблеми.

За результатами дослідження підведено підсумки, в яких зазначено важливість Верховного Суду України у визначенні юрисдикційності спору, узагальнено коло проблем, пов'язаних з розмежуванням, проаналізовано критерії, що характеризують саме цивільну юрисдикцію.

Ключові слова: *юрисдикційність, Верховний Суд України, цивільна юрисдикція, предмет спору, принцип правової визначеності, забезпечення єдності національного законодавства.*

Анотація. *В рассматриваемой статье подвергнута анализу гражданская юрисдикция с той стороны, с которой ее рассматривает Верховный Суд Украины, освещена соответствующая проблематика по этим вопросам, проанализированы подходы суда относительно ее решения.*

Статья упоминает само понятие гражданской юрисдикции в соответствии с нормами гражданско-процессуального законодательства и анализирует способ разграничения юрисдикции именно этого вида с другими. Указано на проблемы, возникающие на практике и соответственно негативные последствия, порождающие трудности, связанные с разрешением юрисдикционности споров. Так, в частности, указано на нарушение принципа правовой определенности и указано на роль суда в решении проблем юрисдикционности и обеспечении единства национального законодательства.

Приведена статистика, связанная с частотой обращений в Верховный Суд по вопросам, связанным с проблематикой определения юрисдикционности. Проанализированы подходы и способ решения таких

правовых проблем, особенности критериев разграничения юрисдикционности.

Проанализировано также полностью содержание именно гражданской юрисдикции, определены проблемы, препятствующие судам местных инстанций верно определить юрисдикцию того или иного спора, указано на проблемы, являющиеся результатом таких ошибок. Приведены конкретные примеры в зависимости от вида и рода правовой проблемы.

По результатам исследования подведены итоги, в которых отмечена важность Верховного Суда Украины в определении юрисдикционности спора, обобщен круг проблем, связанных с разграничением, проанализированы критерии, характеризующие именно гражданскую юрисдикцию.

Ключевые слова: *юрисдикционность, Верховный Суд Украины, гражданская юрисдикция, предмет спора, принцип правовой определенности, обеспечение единства национального законодательства.*

Summary. *The article under review analyzes civil jurisdiction from the side from which it is considered by the Supreme Court of Ukraine, highlights the relevant issues on these questions, analyzes the court's approaches to its decision.*

The article mentions the concept of civil jurisdiction in accordance with the norms of civil procedural legislation and analyzes the way of differentiating jurisdiction of this particular type with others. The problems arising in practice and, accordingly, the negative consequences that give rise to difficulties associated with resolving the jurisdiction of disputes are pointed out. Thus, in particular, the violation of the principle of legal certainty is indicated and the role of the court in solving problems of jurisdiction and ensuring the unity of national legislation is indicated.

The article provides statistics related to the frequency of applications to the Supreme Court on issues related to the problem of determining jurisdiction. The approaches and methods of solving such legal problems, the features of the criteria for delimiting jurisdiction are analyzed.

The content of civil jurisdiction is also fully analyzed, the problems that prevent local courts from correctly determining the jurisdiction of a particular dispute are identified, and the problems arising from such errors are indicated. Specific examples are given depending on the type and kind of legal problem.

Resuming our research, the results were summed up, which noted the importance of the Supreme Court of Ukraine in determining the jurisdiction of the dispute, generalized the range of problems associated with delimitation, analyzed the criteria that characterize civil jurisdiction.

Key words: *jurisdiction, the Supreme Court of Ukraine, civil jurisdiction, the subject matter of the dispute, the principle of legal certainty, ensuring the unity of national legislation.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку української цивілістики, важливим питання залишається правове визначення юрисдикційності спорів. Через загальну необхідність дослідження такого інституту «юрисдикції», він визнається основоположною умовою реалізації права на судовий захист, тому стаття є своєрідним аналізом запропонованих змін в зазначеному інституті, в обстановці наближення українського законодавства до міжнародних стандартів та оновлення процесуального законодавства України. У даній статті висвітлено правові позиції Верховного Суду України як гарантія правильного й належного визначення юрисдикційності правових спорів.

Аналіз останніх досліджень. Проблеми дослідження правових позицій Верховного Суду України, пов'язаних з сучасним станом неоднозначності розмежувань юрисдикційності спорів та висвітленням цих

позицій у цивільному аспекті, розглядалися у працях багатьох науковців, як Л. Л. Богачова [3], О. С. Захарова [4], М. Й. Штефан [6], Р. Куйбіда [7], В. Кравчук [8], О. Снідевич [10] та інших. Багато з них стали фундаментом для написання статті.

Формулювання цілей статті. Основною метою статті є з'ясування основних змін в інституті цивільної юрисдикції, з урахуванням практики й правових позицій Верховного Суду України, адже розмежування юрисдикції щодо розгляду справ провадиться між різними компетентними органами та судами, що являється основною проблемою для практичного вирішення, з якою стикаються не тільки суди, а відповідно й особи, які звертаються до суду за захистом та охороною своїх прав та інтересів.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до положень статті 19 ЦПК України, суди розглядають у порядку цивільного судочинства справи, що виникають з цивільних, земельних, трудових, сімейних, житлових та інших правовідносин, крім справ, розгляд яких здійснюється в порядку іншого судочинства. Суди розглядають у порядку цивільного судочинства також вимоги щодо реєстрації майна та майнових прав, інших реєстраційних дій, якщо такі вимоги є похідними від спору щодо такого майна або майнових прав, якщо цей спір підлягає розгляду в місцевому загальному суді і переданий на його розгляд з такими вимогами [1].

Тобто, стаття 19 ЦПК побудована таким чином, що відповідні категорії справ мають розглядатися саме в порядку цивільного судочинства, якщо немає інших правил, які встановлюють по цим справам юрисдикцію іншого виду. Використовуючи інші слова, законодавець запровадив такі правила розмежування юрисдикції судів, що загальна цивільна юрисдикція є всеохоплюючою, якщо справа не віднесена до юрисдикції іншого суду: адміністративного, господарського чи кримінального.

Проблематика полягає в тому, що ті ситуації, які трапляються у реальному житті часто бувають досить складними і їх іноді неможливо описати «сухими» текстовими нормами. Ті рамки, які встановлюються ЦПК, ГПК та КАС для розмежування юрисдикції є вкрай хиткими й не завжди можуть охопити особливість окремих ситуацій, які можуть відповідати як вимогам декількох юрисдикцій відразу, так і не підлягати розгляду у порядку, що передбачений будь-якою з вищезгаданих.

Звичайно, дана ситуація не тільки зачіпає права громадян на справедливе вирішення спорів, а й зумовлює відсутність правової визначеності, яка, між іншим, вважається надважливою суспільною категорією й основоположною цінністю в сучасному демократичному суспільстві. Норма правової визначеності, яка, на перший погляд, нагадує звичай міжнародного права, отримала підтримку й у національному праві.

Зокрема, таку позицію висловив Конституційний Суд України. У рішенні від 2 листопада 2004 р. № 15-рп/2004 у справі, що стосувалася призначення судом більш м'якого покарання відповідною установою було зроблено акцент на тому, що принцип правової визначеності є складовою верховенства права [2].

Знову ж таки, повертаючись до нашого питання, можна зробити доречний висновок. У випадках, коли нормативно-правові акти не можуть впоратися з дотриманням принципу правової визначеності, як однієї з засад верховенства права, це мають робити вищі судові інстанції, конкретизуючи належність тієї чи іншої справи до юрисдикції суду [3].

Більш того, в багатьох окремих демократичних країнах, зокрема в Італії, Франції, вищі судові органи займаються не лише формуванням судової практики, але й ставлять перед собою необхідність забезпечення єдності національного законодавства. Тож, немає сумнівів, що говорячи про якість українського судочинства та про авторитетність тих судових інстанцій, які уповноважені на його здійснення, вкрай необхідними є

коректність та тотожність застосування судами законодавства у конкретних справах. І в даному випадку, завданням вищої судової інстанції має бути не виправлення помилок, що були допущені при здійсненні судочинства нижчими інстанціями, а саме забезпечення єдності судової практики, створення взірця для суддів, що розглядають спори. Особливої актуальності це питання набирає в ситуаціях, пов'язаних з визначенням юрисдикційності конкретної справи [4, с. 152].

Законом України «Про судоустрій і статус суддів» [12] встановлено, що Велика Палата Верховного Суду (далі – ВП ВС) у визначених законом випадках здійснює перегляд судових рішень у касаційному порядку з метою забезпечення однакового застосування судами норм права. Під час такого перегляду ВП ВС наділена повноваженнями вирішувати питання юрисдикційності тієї чи іншої справи, адже процесуальними кодексами визначено, що справа підлягає передачі на розгляд ВП ВС, коли учасник справи оскаржує судові рішення з підстав порушення правил предметної чи суб'єктної юрисдикції (ч. 6 ст. 346 Кодексу адміністративного судочинства України, ч. 6 ст. 303 Господарського процесуального кодексу України, ч. 6 ст. 403 Цивільного процесуального кодексу України).

Як зазначають судді Великої Палати Верховного Суду Олена Кібенко та Віталій Уркевич, юрисдикційні конфлікти займають питому вагу серед справ, розглянутих ВП ВС. Так, у 2018 році ВП ВС розглянула 863 справи з питань порушення судами першої та/або апеляційної інстанцій правил юрисдикційності спору (це становить 83% від загальної кількості розглянутих справ); у 2019 році – 1358 справ (94% від загальної кількості розглянутих справ). Усього ВП ВС за час своєї роботи сформулювала більше 300 висновків щодо юрисдикційності спорів [5].

Продовжуючи тему юрисдикційності спорів, варто зазначити, що це розмежування здійснюється за певними критеріями, до яких, відповідно, встановлюється низка вимог. З усталеною практикою ВП ВС при

визначенні юрисдикції суду почали з'являтися відповідні методологічні підходи. Відповідно, критерій визначення юрисдикції суду має бути максимально простим, зрозумілим, таким, щоб його можна було застосувати на момент звернення до суду з позовом, тобто на початкових стадіях цивільного судочинства. Уникнення в майбутньому «варіативності» юрисдикційності спорів певної категорії.

Не менш важливим є гіпотеза про те, щоб один спір вирішувався судами лише один раз, по одному спору приймалося лише одне судове рішення: розгляд конфлікту повинен виходити не з некоректних, сформованих позивачем, вимог й складу сторін, а з його сутності та формулювання предмета спору, дієвою практикою між учасниками такого конфлікту. Так, наразі ВС прагне, щоб одна справа вирішувалася судами один раз для забезпечення дотримання принципу правової визначеності. Суди не повинні допускати наявності проваджень, а відтак, і судових рішень, ухвалених між тими самими сторонами з того ж самого предмета спору, але судами різних юрисдикцій. Тож юрисдикційність відповідного спору потрібно визначати так, щоб унеможливити повторне звернення особи до суду іншої юрисдикції після відповідного корегування позовних вимог та формулювання іншого складу учасників справи.

Велика Палата Верховного Суду визначає юрисдикційність спору, аналізуючи саму його сутність, базуючись на дійсних (реальних) правовідносинах, що склалися між учасниками такого конфлікту, а не з огляду на сформований позивачем склад сторін справи та сформульовані позивачем позовні вимоги. Так як, такі позовні вимоги часто можуть бути некоректно або помилково сформульовані. Саме таким чином, шляхом з'ясування реальної проблематики суті спору, а не з суб'єктивно сформульованого бачення ситуації позивачем Суд має розглядати ситуацію, й, як результат: вимагати від позивача переформулювати свої вимоги, уточнити склад відповідачів та звернутися до суду належної

юрисдикції за захистом свого порушеного права. Позивач іноді не додає зусиль щодо усунення недоліків, хоча й звертається до суду іншої юрисдикції.

Окрім того, посилаючись на Постанову ВП ВС від 13.10.2020 № 369/10789/14-ц необхідно відмітити, що: «Суд має розглядати лише такий спір, у якому позовні вимоги можуть бути або задоволені, чим спір по суті буде вичерпано, або в їх задоволенні може бути відмовлено. У тому ж разі якщо за змістом заявлених позовних вимог (а не з огляду на обставини справи) задоволення позову є неможливим, немає, як видається, підстав стверджувати про наявність юридичного спору. Суд повинен ухвалювати рішення, яким вичерпується конфлікт між сторонами, а не давати одній зі сторін за відсутності для цього юридичних підстав сподівання на те, що вона в майбутньому отримає бажане для неї рішення».

Так, для аналізу підстав розгляду справи за правилами цивільної юрисдикції слід враховувати спеціально визначені критерії, тобто передбачені законом умови, за яких певна справа підлягає розгляду за правилами того чи іншого виду судочинства, а саме: суб'єктний склад правовідносин, предмет спору та характер спірних матеріальних правовідносин. Як вже зазначалося вище, ВП ВС у своїх постановках неодноразово вказувала критерії розмежування судової юрисдикції. Більш того, таким критерієм може бути пряма вказівка у законі на вид судочинства, в якому розглядається визначена категорія справ (ст. 19 Цивільного процесуального кодексу України, ст. 19 Кодексу адміністративного судочинства України, ст. 20 Господарського процесуального кодексу України) [6, с. 365].

В цьому аспекті варто окремо проаналізувати вид судочинства та порядок розгляду справи (юрисдикцію) та розмежування критеріїв для кожного виду. Відтак, дублюючи нагальне положення, цивільний вид судочинства (юрисдикція загальних судів) розглядає справи, в яких

наявний спір про право, а також вимоги щодо реєстрації майна та майнових прав, інших реєстраційних дій, якщо вони є похідними від спору щодо такого майна або майнових прав і передані на вирішення суду з такими вимогами розглядаються в порядку позовного провадження, а справи, в яких відсутній спір про право або про його наявність невідомо – в порядку наказного або окремого провадження. Щодо характеру спірних правовідносин, то розгляду підлягають цивільні, земельні, трудові, сімейні, житлові, а також інші, крім справ, розгляд яких відповідно здійснюється в порядку іншого судочинства – що виникають у зв'язку зі здійсненням господарської діяльності, крім справ, що розглядаються Вищим судом з питань інтелектуальної власності. За суб'єктним складом цивільно-процесуальні правовідносини, виходячи із системного тлумачення норм, які визначають юрисдикцію спеціалізованих судів, розглядаються справи по спорах, що виникають із тих матеріальних правовідносин, якщо хоча б однією зі сторін у спорі, як правило, є фізична особа.

Доволі нечітке виокремлення предмету спору (спору про право), що розглядається адміністративними та господарськими судами, передбачено відповідно в ст. 19 КАС України, ст. 20 ГПК України. Що стосується характеру правовідносин, то господарські суди розглядають правовідносини, що виникають у зв'язку із здійсненням господарської діяльності, адміністративні суди розглядають публічно-правові відносини [7]. Господарські справи виникають між юридичними особами та підприємцями, а також з приводу створення та припинення юридичних осіб (корпоративні спори), в свою чергу адміністративні – за участю суб'єкта владних повноважень [8].

На нашу думку, головним фактором розбіжностей в питанні з'ясування належності розгляду спорів у загальних судах є саме завуальований предмет спору, що лежить в основі характеру спірних правовідносин. Звідси і впливає те, що зазвичай суди першої й

апеляційної інстанції помилково розглядають справу в порядку цивільного судочинства й неправильно визначають юрисдикційність спору, який виник між сторонами у справі. З цього визначення випливає, що загальні суди не мають чітко визначеної предметної юрисдикції. Водночас практика ВСУ застосовує юрисдикцію адміністративних чи господарських судів у спрощеному вигляді: перші уповноважені вирішувати публічно-правові спори, а другі – спори, що виникають при відтворенні господарської діяльності.

На підтвердження вищенаведених постулат простежимо найбільш розповсюджені розбіжності на практиці. У питанні розмежування цивільної та господарської юрисдикції одним із критеріїв віднесення справ до другої юрисдикції визначено наявність між сторонами саме господарських правовідносин, а також розмежування юрисдикції залежно від предмета правовідносин, а не лише від суб'єктного складу сторін. Відповідно у разі, коли відповідачами у справі є фізичні особи, які безпосередньо не здійснюють підприємницької діяльності, то спори за участю відповідачів – фізичних осіб мають розглядатися у порядку цивільного судочинства.

Часто трапляються випадки, наприклад, виникнення правовідносин між громадською організацією та юридичною особою, яка надає комунальні послуги, з приводу проведення перерахунку вартості послуг [9, с. 34]. Так, громадська організація (позивач) звертається не для захисту власних інтересів як суб'єкта цивільних відносин, а в інтересах невизначеного кола споживачів, спір між сторонами є спором про право цивільне, адже виникає фактично між споживачами послуг. Окремі правові позиції суду також визначають питання юрисдикційності спорів, що виникають з правочинів щодо акцій, часток, паїв, інших корпоративних прав у юридичній особі. В даному питанні важливе значення відіграє часовий проміжок подання позовної заяви: якщо позовні вимоги про

стягнення коштів ґрунтуються на цивільних правочинах, а не виникають з корпоративних правовідносин, то спір підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства.

Стосовно спорів щодо оренди фермерських господарств, то земельні ділянки, виділені фізичній особі в оренду для ведення фермерського господарства, які ця особа передала останньому у суборенду, не є ділянками фермерського господарства відповідно до аналізу законодавства. А тому спори щодо таких ділянок треба розглядати за правилами цивільного судочинства.

Що стосується розмежування цивільної та адміністративної юрисдикції, то загальними помилками виступають: по-перше, публічно-правовий спір не завжди розглядають адміністративні суди, адже ці конфлікти можуть бути також пов'язані із порушенням прав, свобод та інтересів осіб у сфері публічно-правових відносин, що підлягає розгляду загальними судами; по-друге, такі спори виникають зазвичай внаслідок здійснення певними суб'єктами владних управлінських функцій, а їх неправомірне застосування тягне за собою виникнення спору між фізичною особою і таким суб'єктом владних повноважень.

Відтак, позовні вимоги щодо визнання чинності державних актів на земельні ділянки є цивільно-правовими вимогами про визнання права власності на земельні ділянки [10, с. 47]. У випадках, коли фізична особа оспорує правомірність набуття іншою особою речового права, яке було зареєстроване на підставі декларації про готовність об'єкта до експлуатації, спір про скасування реєстрації такої декларації, скасування свідоцтва про право власності, а також рішення про державну реєстрацію прав та їх обтяжень є приватноправовим, тому підпадає під правила цивільного судочинства.

Як наслідок, кожний прорахунок щодо визначення юрисдикційності спору може призвести до зростання кількості інцидентів недотримання

основоположних конституційних засад судочинства, до порушення прав людини на належне здійснення правосуддя компетентними судами.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Отже, особливості проблем в розмежуванні юрисдикцій виникають у разі, якщо при визначенні критеріїв такого розмежування закон виходить із різноманітних ознак, не узгоджених між собою, внаслідок чого один і той самий спір формально може бути розглянутий судами різних юрисдикцій. При вирішенні таких проблем практика ВП ВСУ керується догмою щодо проблем у визначенні судової юрисдикції при одних й тих самих правовідносинах, які можуть характеризуватися як певною галузевою належністю, так і певними іншими ознаками, визначеними як критерії юрисдикції окремих її видів. Так, Суд звертає зусилля на вирішення існуючих у правових відносинах колізій.

Література

1. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (дата звернення: 25.11.2021).
2. Рішення Конституційного суду України від 2 листопада 2004 р. № 15-рп/2004 у справі за конституційним поданням Верховного суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-04> (дата звернення: 25.11.2021).
3. Богачова Л. Л. Принцип правової визначеності в європейському і національному праві (змістовна характеристика). Теорія і практика

- правознавства. 2013. Вип. 2. URL:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2013_2_74
4. Захарова О. С. Єдність судової практики крізь призму завдань цивільного судочинства // Право України. 2012. № 11-12. С. 151-156.
  5. Підходи Великої Палати Верховного Суду до визначення юрисдикційності спорів. URL:
<https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/zmi/915159/>
  6. Штефан М. Й. Цивільне процесуальне право України : Академічний курс : підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / М. Й. Штефан. К. : Концерн «Видавничий дім «Ін Юре». 2005. С. 624.
  7. Куйбіда Р. Межі адміністративної юрисдикції : спірні питання // Юридичний вісник України. 2007. № 25 (625). С. 6–7.
  8. Кравчук В. Методи вирішення юрисдикційних проблем / В. Кравчук // Офіційний сайт Вищого адміністративного суду України. URL:
http://www.vasu.gov.ua/nkr/nauk_praci/metodi_virish_yurisdikc_problem/
  9. Дайджест судової практики Великої Палати Верховного Суду. Рішення, внесені до ЄДРСР за період з 02.01.2019 по 01.02.2019 / Упоряд: д-р юрид. наук О. Р. Кібенко; відпов. за вип.: канд. юрид. наук Р. Ш. Бабанли. Київ, 2019. Вип. 1. С. 68.
  10. Снідевич О. Окремі питання класифікації цивільних позовів у справах, що виникають із земельних правовідносин // Право України. 2006. № 2. С. 100.
  11. Матузов Н. І. Юридичні колізії та способи їх вирішення/Теорія держави і права: Курс лекцій / За ред. Н. І. Матузова та А. В. Малько. М. : Юрист. 1997. С. 424-439.
  12. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 31. Ст. 545.

References

1. Cyvilnyj kodeks Ukrainy vid 16.01.2003 № 435-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15/conv/page>
2. Rishennja Konstytucijnogho sudu Ukrainy vid 2 lystopada 2004 r. № 15-rp/2004 u spravi za konstytucijnym podannjam Verkhovnogho sudu Ukrainy shhodo vidpovidnosti Konstytuciji Ukrainy (konstytucijnosti) polozhenj statti 69 Kryminaljnogho kodeksu Ukrainy (sprava pro pryznachennja sudom biljsh m'jakogho pokarannja). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-04>
3. Boghachova L. L. Pryncyp pravovoji vyznachenosti v jevropejsjkomu i nacionaljnomu pravi (zmistovna kharakterystyka). Teorija i praktyka pravoznavstva. 2013. Vyp. 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2013_2_74
4. Zakharova O .S. Jednistj sudovoji praktyky krizj pryizmu zavdanj cyviljnogho sudochynstva // Pravo Ukrainy. 2012. № 11-12. S. 151-156.
5. Pidkhody Velykoji Palaty Verkhovnogho Sudu do vyznachennja jursydykcijnosti sporiv. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/zmi/915159/>
6. Shtefan M. J. Cyviljne procesualjne pravo Ukrainy : Akademichnyj kurs : pidruch. dlja stud. juryd. spec. vyshh. navch. zakl. / M.J. Shtefan. K. : Koncern «Vydavnychyj dim «In Jure». 2005. S. 624.
7. Kujbida R. Mezhi administratyvnoji jursydykciji : spirni pytannja // Jurydychnyj visnyk Ukrainy. 2007. № 25 (625). S. 6–7.
8. Kravchuk V. Metody vyrishennja jursydykcijnykh problem / V. Kravchuk // Oficijnyj sajt Vyshhogho administratyvnogho sudu Ukrainy. URL: http://www.vasu.gov.ua/nkr/nauk_praci/metodi_virish_yurisdikc_problem/
9. Dajdzhest sudovoji praktyky Velykoji Palaty Verkhovnogho Sudu. Rishennja, vneseni do JeDRSR za period z 02.01.2019 po 01.02.2019 /

Uporjad: d-r juryd. nauk O. R. Kibenko; vidpov. za vyp.: kand. juryd. nauk R. Sh. Babanly. Kyjiv, 2019. Vyp. 1. S. 68.

10. Snidevych O. Okremi pytannja klasyfikaciji cyviljnykh pozoviv u spravakh, shho vynykajutj iz zemeljnykh pravovidnosyn // Pravo Ukrainy. 2006. № 2. S. 100.
11. Matuzov N. I. Jurydychni koliziji ta sposoby jikh vyrishennja/Teorija derzhavy i prava: Kurs lekcij / Za red. N. I. Matuzova ta A. V. Maljko. M. : Juryst. 1997. S. 424-439.
12. Pro sudoustrij i status suddiv : Zakon Ukrainy vid 02.06.2016 # 1402-VIII. Vidomosti Verkhovnoji Rady Ukrainy. 2016. # 31. St. 545.